

Cathedral Rock, Achill Island, Ireland

Denkend zand

Cathedral Rock, Achill Island
19 juni 2024, 13.05 uur

Een paar minuten nadat ik *The Stone's Song* fotografeer, draai ik me om naar een andere wand.

Ik heb die dag mijn statief thuisgelaten. De noordwestenwind duwt tegen mijn lichaam. Wijdbeens sta ik voor het gesteente en probeer de beweging van mijn ogen met mijn camera te volgen.

De rotswand is nauwelijks tien meter verwijderd van de donkere binnenkamer die ik zojuist heb gefotografeerd, maar ze spreekt een andere taal. Lichter. Rauwer. Bijna de kleur van zand.

Dwars door het midden loopt een diepe verticale spleet. Aan weerszijden daarvan liggen honderden dunne lagen op elkaar, geplooid, verschoven, samengeperst. Alsof iemand een stenen boek heeft dichtgeslagen en het vervolgens miljoenen jaren onder druk heeft gehouden.

The Folded Skin 1.

Ik loop door en even later staat er weer zo'n gigant voor mijn neus, ik ga dichterbij, tot in de plooien. Daar is de steen niet langer de kleur van zand. Roest. Paars. Groen. Blauwgrijs.

The Folded Skin 2.

Op 7 augustus 2026 lees ik in NRC een uitspraak van Demis Hassabis. Hij spreekt over computerchips en kunstmatige intelligentie:

'Als je erover nadenkt, hebben we in feite een manier gevonden om zand te laten denken. Dat is wonderbaarlijk.'

Ik blijf bij die zin hangen.

Zand laten denken.

Ik kijk opnieuw naar de foto uit Achill.

Wat zou de denkkracht van deze steen zijn?

Niet omdat ik geloof dat de rots denkt zoals wij denken. Maar omdat de vraag mij niet meer loslaat waar denken eigenlijk begint. In het brein? In koolstof? In elektrische impulsen? Of begint de geschiedenis ervan veel eerder, in materie die zich onder invloed van energie steeds opnieuw organiseert?

De lichte banden in de wand waren ooit sediment. Zand, modder, mineralen. Druk en hitte veranderden hun samenhang. IJzer oxideerde. Mica ving het licht. Wat ooit los materiaal was, werd gesteente.

Gestolde tijd.

En nog verder terug liggen de sterren.

Het silicium, de zuurstof, de koolstof en het ijzer waaruit steen, lichaam en uiteindelijk ook computerchips bestaan, dragen een geschiedenis die ouder is dan de aarde. Een deel van die elementen ontstond in eerdere generaties sterren en werd na hun dood opnieuw bouwstof.

In het zand, het gesteente en ons eigen lichaam bevindt zich materie uit gestorven sterren. Sterrenas, opnieuw geordend.

Van sterrenstof naar gesteente.
Van gesteente naar lichaam.
Van mineraal naar chip.

En ergens in die beweging verschijnt iets dat zichzelf vragen kan stellen.

Maar een chip die rekent, stelt zichzelf nog geen vragen. Misschien moet ik onderscheid maken tussen het verwerken van informatie en het besef dat je dat doet.

In hetzelfde artikel lees ik dat Hassabis, als hij door Cambridge loopt, de geest van zijn grote voorgangers kan voelen. „Alsof ze via de straatstenen tot je spreken." Hij noemt de God van Spinoza: *Deus sive Natura*, God ofwel de natuur. Onderzoek doen en AI bouwen voelt voor hem als het lezen van de taal van het universum.

Voor Spinoza bestaat er geen grens tussen denken en materie. Alles is bezield, alleen in verschillende gradaties.

Twee dagen nadat ik de zin over denkend zand lees, zwem ik in de Oosterschelde.

Zomer en winter ga ik hier het water in. Drie jaar geleden strooide ik op deze plek de as van Renée uit, bij de plek van haar zee-atelier.

In augustus komen de kwallen. Eerst de kleine witte, later de grote blauwe en melkachtige lichamen. Soms glijden ze langs mijn armen. Soms raak ik er een met mijn voet of grijp ik tijdens een zwemslag in een zacht lichaam. Ze eten en ontlasten zich door dezelfde opening. Een wonderlijke eenvoud.

Ze hebben geen hersenen, alleen een net van zenuwen. Toch reageren ze, zoeken ze voedsel, vluchten ze. Denken ze?

Met iedere golfslag beweeg ik mee. Als de stroming en de wind het water opstuwen, wordt het lastiger.

Onder mij ligt zand. Om mij heen zout, plankton, mosselen, kwallen en de resten van ontelbare levens. Ook de doden zijn in dit water opgenomen.

De mineralen blijven. Ze worden opnieuw bouwstof. Hoe vruchtbaar is de as van onze gestorvenen?

De mosselen smaken goed dit jaar.

Soms zit er zand tussen.

Het denkende zand schuurt tussen mijn tanden.

Het geluid raakt mijn kiezen.

Waar begint denkkracht?

Essay augustus, 2026
© Ingrid van de Linde